

POSTANOWIENIE

Dnia 5 czerwca 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Adam Redzik (przewodniczący)

SSN Oktawian Nawrot (sprawozdawca)

SSN Tomasz Przesławski

w sprawie ze skargi Z. P.

na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki
w postępowaniu przed Sądem Apelacyjnym w Warszawie w sprawie o sygn.
III AUa 2081/22,

z udziałem Skarbu Państwa - Prezesa Sądu Apelacyjnego w Warszawie

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw
Publicznych w dniu 5 czerwca 2024 r.,

- 1. stwierdza, że w postępowaniu przed Sądem Apelacyjnym w Warszawie w sprawie o sygn. III AUa 2081/22 nastąpiła przewlekłość postępowania;**
- 2. przyznaje Z. P. od Skarbu Państwa – Sądu Apelacyjnego w Warszawie sumę pieniężną w wysokości 2500 (dwa i pół tysiąca) zł za okres od 2 sierpnia 2018 r. do 12 marca 2024 r.;**
- 3. zasądza od Skarbu Państwa – Sądu Apelacyjnego w Warszawie na rzecz Z. P. kwotę 240 (dwieście czterdzieści) zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego za czas po upływie tygodnia od dnia jego doręczenia Skarbowi Państwa – Sądowi Apelacyjnemu w Warszawie do dnia zapłaty tytułem zwrotu kosztów postępowania;**
- 4. oddala skargę w pozostałym zakresie.**

Oktawian Nawrot Adam Redzik Tomasz Przesławski

UZASADNIENIE

Dnia 29 lutego 2024 r. Z. P. (dalej: „skarżący”), reprezentowany przez profesjonalnego pełnomocnika, wniósł do Sądu Najwyższego, za pośrednictwem Sądu Apelacyjnego w Warszawie, skargę na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki w sprawie III AUa 2081/22, toczącej się przed Sądem Apelacyjnym w Warszawie. Pismem z 15 marca 2024 r. (data prezentaty Sądu Najwyższego) Sąd Apelacyjny w Warszawie przekazał ww. skargę do rozpoznania Sądowi Najwyższemu. W przedmiotowej skardze skarżący wniósł o:

1. stwierdzenie, że w postępowaniu sprzed Sądem Apelacyjnym w Warszawie, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, sygnatura akt III AUa 2081/22 doszło do przewlekłości postępowania;
2. zalecenie Sądowi Apelacyjnemu w Warszawie, prowadzącemu obecnie postępowanie, podjęcie odpowiednich czynności mających na celu merytoryczne rozpoznanie sprawy i wyznaczenie terminu posiedzenia;
3. zasądzenie od Skarbu Państwa – Sądu Apelacyjnego w Warszawie na rzecz skarżącego kwoty w wysokości 8000 zł na podstawie art. 12 ust. 4 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r.;
4. zasądzenie od Skarbu Państwa – Sądu Apelacyjnego w Warszawie na rzecz skarżącego kosztów zastępstwa procesowego w sprawie.

W uzasadnieniu skargi przedstawiono zarówno postępowanie przed sądem I instancji, jak i przed Sądem Apelacyjnym. Skarżący zaznaczył, że od dnia wniesienia apelacji upłynęło przeszło półtora roku, zaś termin posiedzenia niejawnego w sprawie nie został wyznaczony. Skarżący podkreślił również, że od prawie 7 lat ma obniżone świadczenia, pomimo jednoznacznych orzeczeń Sądu Najwyższego w zakresie oceny służby na rzecz totalitarnego państwa, zaś sama sprawa nie jest skomplikowana. Jednocześnie sprawa,

jako dotycząca świadczenia emerytalnego, ma dla skarżącego szczególne znaczenie.

Uzasadniając wysokość żądanej kwoty skarżący wskazał, że długie oczekiwanie na rozpoznanie sprawy powoduje u niego poczucie krzywdy i frustracji. Jednocześnie skarżący od kilku lat pozbawiony jest świadczenia stanowiącego podstawę jego utrzymania, zaś wskazana przez niego kwota jest adekwatna do kwot zasądzanych przez Europejski Trybunał Praw Człowieka w podobnych sprawach.

Pismem z 24 kwietnia 2024 r. Prezes Sądu Apelacyjnego w Warszawie zgłosił swój udział w sprawie i wniósł o odrzucenie skargi, ewentualnie o jej oddalenie.

Przedstawiając przebieg postępowania Prezes Sądu Apelacyjnego wskazał, że apelacja organu rentowego wpłynęła do Sądu Okręgowego w Warszawie 5 lipca 2022 r. Następnie sprawa została przekazana do Sądu Apelacyjnego w Warszawie i nadano jej sygnaturę III AUa 2081/22, a także dokonano losowania sędziego referenta. Dnia 18 lipca 2022 r. zarządzono doręczenie odpisu apelacji pełnomocnikowi skarżącego. Następnie, 18 sierpnia 2022 r., do Sądu Apelacyjnego wpłynęła odpowiedź na apelację. Zarządzeniem z 23 sierpnia 2022 r. sprawa została skierowana do rozpoznania według kolejności wpływu. Dnia 1 lutego 2023 r. do Sądu Apelacyjnego wpłynęła prośba Departamentu Współpracy Międzynarodowej i Praw Człowieka o nadesłanie akt sprawy skarżącego. Akta zostały zwrócone po wykorzystaniu 28 lutego 2023 r. Wyrokiem z 12 marca 2024 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie oddalił apelację pozwanego organu.

Uzasadniając wniosek o odrzucenie skargi Prezes Sądu Apelacyjnego w Warszawie wskazał, że skarga na przewlekłość postępowania nie może być skutecznie złożona poza tokiem postępowania, czyli już po wydaniu prawomocnego orzeczenia kończącego sprawę. Skarga z naruszeniem tego warunku jest niedopuszczalna i podlega odrzuceniu.

Uzasadniając zaś wniosek o oddalenie skargi Prezes Sądu Apelacyjnego w Warszawie wskazał, że w realiach sprawy nie nastąpiła przewlekłość postępowania, gdyż: wylosowano sędziego referenta, zarządzono doręczenie odpisu apelacji stronie przeciwnej, przekazano sprawę do rozpoznania

według kolejności wpływu, a także – 12 marca 2024 r. – zakończono prawomocnie postępowanie. Jednocześnie Prezes Sądu Apelacyjnego podkreślił, że w 2020 r., z powodu pandemii koronawirusa, na kilka miesięcy ograniczono możliwość przeprowadzania rozpraw, co wpłynęło negatywnie na powstanie zaległości, które są sukcesywnie nadrabiane.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. Przed przystąpieniem do merytorycznego rozpatrzenia skargi odnieść się należy do wniosku Prezesa Sądu Apelacyjnego w Warszawie o jej odrzucenie.

O ile Sąd Najwyższy w pełni podziela stanowisko Prezesa Sądu, co do niedopuszczalności wniesienia skargi na przewlekłość postępowania po jego zakończeniu, o tyle nie dostrzega związku tego rozumowania z przedmiotową sprawą. Jak podkreślił Prezes Sądu Apelacyjnego, Sąd Apelacyjny w Warszawie oddalił apelację pozwanego organu wyrokiem z 12 marca 2024 r., zaś skarga na przewlekłość postępowania wpłynęła do tego Sądu 29 lutego 2024 r., czyli w dniu, w którym postępowanie niewątpliwie było w toku. Zgodnie zaś z utrwalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego warunkiem rozpoznania skargi na przewlekłość postępowania, stosownie do art. 5 ust. 1 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (tekst jedn. Dz.U. 2023, poz. 1725, dalej: „ustawa o skardze na przewlekłość”), jest jej wniesienie w toku postępowania. Konsekwentnie, wydanie orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, w której wniesiona została skarga na przewlekłość postępowania sądowego, nie powoduje zbędności (bezpprzedmiotowości) rozstrzygnięcia o zasadności skargi (z wielu zob. postanowienia Sądu Najwyższego z: 5 maja 2021 r., I NSP 29/21; 23 lipca 2014 r., WSP 8/14; 25 stycznia 2008 r., III SPP 50/07). Jak podkreślił Sąd Najwyższy w przywołanym postanowieniu z 25 stycznia 2008 r., wydanie orzeczenia w sprawie, której czas postępowania był podstawą skargi o stwierdzenie przewlekłości, nie likwiduje trwającej poprzednio nieuzasadnionej zwłoki

i w związku z tym nie powoduje zbędności orzeczenia w przedmiocie skargi. Zbędne naturalnie staje się zlecenie sądowi podjęcia odpowiednich czynności w wyznaczonym terminie, o których mowa w art. 12 ust. 3 ustawy o skardze na przewlekłość, aktualny pozostaje, jednakże wniosek strony o stwierdzenie, że w postępowaniu, którego skarga dotyczy, nastąpiła przewlekłość postępowania, jak i żądanie przyznania sumy pieniężnej, o której mowa w art. 12 ust. 4 ustawy o skardze na przewlekłość.

2. Ustawa o skardze na przewlekłość nie określa wprost granic temporalnych w ramach, których powinno dojść do rozpoznania sprawy, a tym samym nie wskazuje bezpośrednio czasu, po upływie którego następuje przewlekłość postępowania. Zgodnie z art. 2 ust. 1 ustawy o skardze na przewlekłość strona może wnieść skargę o stwierdzenie, że w postępowaniu, którego skarga dotyczy, nastąpiło naruszenie jej prawa do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki, jeżeli postępowanie zmierzające do wydania rozstrzygnięcia kończącego postępowanie w sprawie trwa dłużej niż to konieczne dla wyjaśnienia istotnych okoliczności faktycznych i prawnych. W świetle art. 2 ust. 2 ustawy o skardze na przewlekłość ocenie w szczególności podlega terminowość i prawidłowość czynności podjętych przez sąd w celu wydania rozstrzygnięcia kończącego postępowanie w sprawie. Dokonując tej oceny należy:

1. uwzględnić łączny dotychczasowy czas postępowania od jego wszczęcia do chwili rozpoznania skargi,
2. charakter sprawy,
3. stopień faktycznej i prawnej złożoności sprawy,
4. znaczenie rozstrzygnięcia dla skarżącego,
5. zachowanie się stron, w szczególności strony, która zarzuciła przewlekłość postępowania.

3. W judykaturze powszechny jest pogląd, że naruszeniem prawa strony do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki jest wielomiesięczna beczynność sądu polegająca na niewyznaczaniu rozprawy. Za okres uzasadniający stwierdzenie przewlekłości postępowania uznawana przy tym jest beczynność sądu drugiej instancji polegająca na niewyznaczeniu rozprawy apelacyjnej, trwająca co najmniej 12 miesięcy

(zob. postanowienia Sądu Najwyższego z: 12 maja 2005 r., III SPP 96/05; 16 marca 2006 r., III SPP 10/06; 21 marca 2006 r., III SPP 13/06 oraz 18 maja 2016 r., III SPP 53/16), jakkolwiek w części orzeczeń wskazuje się, że także krótsza, np. ośmiomiesięczna bezczynność sądu, naruszyć może prawo strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (patrz: postanowienia Sądu Najwyższego z: 8 maja 2013 r., III SPP 51/13; 17 grudnia 2013 r., III SPP 242/13; 27 marca 2019 r., I NSP 88/18).

4. Podkreślić ponadto należy, że prawo do rozpoznania sprawy w rozsądnym terminie, stanowiąc element prawa do rzetelnego procesu, jest jednym z podstawowych praw człowieka określonym m.in. w Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (Dz.U. 1993, nr 61, poz. 284 ze zm.). Przyjęcie ustawy o skardze na przewlekłość, stanowiło zresztą efekt stosowania Konwencji i wielokrotnego stwierdzenia przez Europejski Trybunał Praw Człowieka (naruszenia przez Polskę prawa do rozpoznania sprawy w rozsądnym terminie).

5. Zauważyć należy, że na dzień rozpoznania przez Sąd Apelacyjny w Warszawie sprawy III AUa 2081/22, termin 12-miesięczny, licząc od dnia wpływu akt do Sądu Apelacyjnego w Warszawie, został przekroczony o przeszło 8 miesięcy. Jednocześnie, w świetle pisma Prezesa Sądu Apelacyjnego w Warszawie, nie ma podstaw do przyjęcia, że jej charakter, stopień jej faktycznej i prawnej zawłości na etapie postępowania przed Sądem Apelacyjnym, jak również zachowanie się stron, w szczególności strony, która zarzuciła przewlekłość postępowania, a zatem okoliczności, które sąd z mocy ustawy zobowiązany jest uwzględnić dokonując oceny, czy w sprawie doszło do przewlekłości postępowania, mogły mieć wpływ na powyższe. Z drugiej strony, z uwagi na przedmiot sprawy, nie ulega wątpliwości, że ma ona dla skarżącego szczególne znaczenie. W związku z powyższym Sąd Najwyższy stwierdził przewlekłość postępowania.

6. Dla stwierdzenia przewlekłości postępowania irrelevantne pozostają argumenty Prezesa Sądu Apelacyjnego dotyczące zaległości orzeczniczych, a także rozpoznania spraw według kolejności wpływu. Zgodnie z przywołanym art. 2 ust. 2 ustawy o skardze na przewlekłość, dokonując oceny, czy naruszone zostało prawo strony do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki, obok upływu czasu, uwzględnia się indywidualne okoliczności sprawy.

Tym samym nie ma tu miejsca na szerokie uwzględnienie kwestii organizacyjnych, niestanowiących *de iure* składnika konkretnego postępowania (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z: 17 grudnia 2013 r., III SPP 242/13; 22 stycznia 2019 r., I NSP 71/18). Kwestia właściwej organizacji sądownictwa, w tym zapewnienie optymalnej obsady kadrowej sądów, jest obowiązkiem państwa, na co wielokrotnie zwracał uwagę Europejski Trybunał Praw Człowieka i Sąd Najwyższy (zob. wyroki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka: w sprawie *Sutter v. Szwajcaria* z 22 lutego 1984 r., skarga nr 8209/78; w sprawie *Wasilewski v. Polska* z 21 grudnia 2000 r., skarga nr 32734/96; postanowienia Sądu Najwyższego z: 8 marca 2005 r., III SPP 34/04; 26 kwietnia 2019 r., I NSP 18/19).

Fakt, iż Prezes Sądu nie dysponuje instrumentami umożliwiającymi mu zapewnienie odpowiednich warunków dla sprawnego działania wydziałów, naturalnie przekłada się na brak winy po jego stronie z tytułu zaistniałej przewlekłości postępowania. Analogicznie nie można jej przypisać sędziemu sprawozdawcy w sprawie. Powyższe nie zwalnia jednak państwa z odpowiedzialności z tego tytułu. Jak bowiem stwierdził Trybunał Konstytucyjny w postanowieniu z 30 października 2006 r., S 3/06: „prawo do rozstrzygnięcia sprawy przez sąd bez nieuzasadnionej zwłoki stanowi istotny element konstytucyjnego prawa do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji). Adresatem konstytucyjnego nakazu rozpatrzenia sprawy w rozsądnym czasie są przede wszystkim same sądy. Należy jednak uwzględnić całokształt sytuacji faktycznej i wskazać, że konieczną gwarancją materialną prawa do rozstrzygnięcia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki są odpowiednie warunki organizacyjne umożliwiające sądom »terminową« realizację ich zadań. Dotyczy to w szczególności obsady kadrowej, zarówno jeśli chodzi o liczbę sędziów, jak i personel pomocniczy. Powinność zapewnienia odpowiednich warunków spoczywa w pierwszej kolejności na ustawodawcy oraz na organach władzy wykonawczej, szczególnie na Ministrze Sprawiedliwości”.

7. Skarga na przewlekłość postępowania i związana z nią możliwość przyznania skarżącemu, na jego żądanie, od Skarbu Państwa sumy pieniężnej w wysokości 2000 – 20 000 zł, w znacznej mierze służy wymuszeniu na państwie

takiej organizacji wymiaru sprawiedliwości, która umożliwi rozpoznanie sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 17 grudnia 2013 r., III SPP 242/13). Obok swoistej sankcji dla państwa, za niewłaściwe zorganizowanie wymiaru sprawiedliwości, suma pieniężna, o której jest mowa w art. 12 ust. 4 ustawy o skardze na przewlekłość, pełni funkcję rekompensaty dla strony za doznaną szkodę niematerialną, będącą wynikiem przewlekłości. Nie jest to więc odszkodowanie za poniesione straty i utracone korzyści (art. 361 § 2 k.c.) lub zadośćuczynienie pieniężne za doznaną krzywdę w rozumieniu art. 445 k.c. Ustawodawca wprowadza przy tym zasadę, iż strona, której skargę uwzględniono, może w odrębnym postępowaniu dochodzić naprawienia szkody ze stwierdzonej przewlekłości (art. 15 ust. 1 ustawy o skardze na przewlekłość).

Konsekwentnie sumę, o której jest mowa w ustawie o skardze na przewlekłość, uznać należy za wstępną (tymczasową) rekompensatę z tytułu doznanej szkody niematerialnej (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z: 8 maja 2013 r., III SPP 51/13; 22 stycznia 2019 r., I NSP 71/18). W przedmiotowej sprawie skarżący wniósł o przyznanie od Skarbu Państwa sumy pieniężnej w wysokości 8000 zł wskazując na poczucie krzywdy i frustracji, a także okoliczność, że od kilku lat pozbawiony jest świadczenia stanowiącego podstawę jego utrzymania.

Zgodnie z art. 12 ust. 4 ustawy o skardze na przewlekłość, wysokość sumy pieniężnej, o której mowa we wskazanym przepisie, wynosi nie mniej niż 500 zł za każdy rok dotychczasowego trwania postępowania, przy jednoczesnym uwzględnieniu jej wartości minimalnej na poziomie 2000 zł.

Biorąc pod uwagę powyższe, a także fakt, iż skarżący w sposób bardzo ogólny uzasadnił wysokość żądanej kwoty, w szczególności nie uprawdopodobnił zaistnienia okoliczności, które potwierdzałyby szkodę niematerialną, Sąd Najwyższy uznał, że adekwatna jest kwota 2500 zł za okres od 2 sierpnia 2018 r. do 12 marca 2024 r. Przyznając powyższą kwotę, Sąd Najwyższy oddalił żądanie skargi w pozostałej części.

8. Ze względu na rozpoznanie apelacji co do istoty sprawy 12 marca 2024 r., stosownie do art. 12 ust. 3 zd. pierwsze *in fine* ustawy o skardze na przewlekłość,

wydanie zalecenia podjęcia niezwłocznych czynności mających na celu wydanie orzeczenia kończącego sprawę jest oczywiście zbędne.

9. O kosztach postępowania skargowego Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 98 § 1, 1¹ i 3 k.p.c. w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c. i art. 8 ust. 2 ustawy o skardze na przewlekłość oraz § 14 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (tekst jedn. Dz.U. 2023, poz. 1964).

Oktawian Nawrot Adam Redzik Tomasz Przesławski

[SOP]

[ms]